

Warszawa, 18-01-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

V.7203.30.2020.MŻW

Pan

Krzysztof Hetman

Minister Rozwoju i Technologii

Via e-PUAP

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Już przeszło 10 lat temu Rzecznik Praw Obywatelskich podjął zagadnienie nadmiernego sztucznego oświetlenia w przestrzeni publicznej w korespondencji z Ministrami Środowiska, Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej.

Zdecydowałem się wrócić do tego tematu, gdyż zanieczyszczenie świetlne jest zjawiskiem coraz silniej dostrzeganym przez obywateli, środki masowego przekazu i specjalistów, tak z zakresu ochrony środowiska, jak i ochrony zdrowia¹. Nadmierna emisja sztucznego światła w przestrzeni publicznej wpływa nie tylko degradująco na obraz nocnego nieba, faunę i florę miast i wsi, ale przede wszystkim powoduje dyskomfort u ludzi i realne dolegliwości zdrowotne. Jedną z nich jest bezsenność, będąca wynikiem zaburzenia naturalnego rytmu snu i czuwania u człowieka a długofalowo skutkująca powstawaniem wielu chorób, w tym np. nowotworowych.

W przedmiocie braku kompleksowej regulacji dotyczącej oświetlenia zewnętrznego, w ciągu ostatnich dwóch lat korespondowałem z Minister Klimatu i Środowiska, Ministrem Zdrowia, Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska oraz Głównym Inspektorem Sanitarnym. Wskazywałem, że przepisy zawarte w

---

¹ <https://noc.edu.pl/okzs2023/>

rozporządzeniach techniczno – budowlanych² nie są tu niestety wystarczające. Z uzyskanych odpowiedzi przedstawicieli ww. organów wynikało, że problem zanieczyszczenia świetlnego jest zidentyfikowany, lecz wobec braku stosownych przepisów szczególnych obecnie nie ma możliwości jego rozwiązania. Dotychczas nie zostały również zainicjowane prace legislacyjne mające na celu zmianę tego stanu rzeczy. W załączeniu przesyłam ową korespondencję do wglądu i ewentualnego wykorzystania.

*

Jak wynika z opracowań naukowych, negatywny dla środowiska i zdrowia człowieka wpływ zanieczyszczenia świetlnego został zidentyfikowany wraz z rozpowszechnieniem energooszczędnych źródeł światła sztucznego, takich jak np. elektroluminescencyjne diody LED, emitujące fale o długości porównywalnej ze środowiskowym sygnałem fazy jasnej (fazy dnia w dobowym cyklu światło-ciemność), pobudzającym organizm do aktywności³. Problem stanowi przede wszystkim światło emitowane przez niebieskie diody LED⁴.

Oświetlenie LED-owe posiada też oczywiste zalety – jest energooszczędne, a jako ostrzejsze od „tradycyjnych” źródeł światła może przyczyniać się do zwiększenia bezpieczeństwa na oświetlanych obszarach. Ta druga cecha sprawia jednak równocześnie, że mieszkańcy danego obszaru mogą odczuwać obecność sztucznego światła w stopniu nadmiernym, wpływającym negatywnie na ich dobrostan fizyczny i psychiczny⁵. Z uwagi na swoją moc, oświetlenie LED-owe rozprasa się na znacznie większym obszarze niż ten „docelowo” oświetlany, docierając także do mieszkań. W

---

² Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (T.j. Dz.U. z 2022 r. poz.1225 ze zm.), rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 24 czerwca 2022 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących dróg publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz.1518)

³ Krystyna Skwarło-Sońta, Krystyna Zużewicz, Wpływ ALAN na rytm snu i czuwania oraz zdrowie człowieka, Krystyna [w:] Zanieczyszczenie światłem nocnego nieba – w stronę interdyscyplinarnego poznania, monitoringu, przeciwdziałania, praca zbiorowa pod red. naukową Mieczysława Kunza, Toruń 2023 str.16

⁴ A. Sánchez de Miguel, J. Bennie, E. Rosenfeld, S. Dzurjak, K. J. Gaston, First Estimation of Global Trends in Nocturnal Power Emissions Reveals Acceleration of Light Pollution, “Remote Sensing” 2021, Volume 13, Issue 16, <https://www.mdpi.com/2072-4292/13/16/3311>

Zob. także:

- <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.abl6891?fbclid=IwAR1Jjclr6VOIefOScvUbeAZapcRPcjbjjSGH3794rRHdfkPMcj3KQJNfmA>
- <https://www.science.org/doi/10.1126/science.abq7781?fbclid=IwAR0zTjjlZSJ3PCRJJPkPfZrLddpaPetaR9ZMoe8I8iWf0ACEOQgcnx4FKQ>

⁵ Red. K. Szlachetko, Gdańsk 2022, https://goodlightlaw.im.edu.pl/wp-content/uploads/2022/06/2022_Memorandum-ws.-polityki-oswietlenia_A4P.pdf.

ten sposób poprawa bezpieczeństwa (np. drogowego), może odbywać się kosztem bezpieczeństwa zdrowotnego.

Zdaniem ekspertów, istnieją jednak proste sposoby ograniczenia szkodliwości oświetlenia LED-owego. Należą do nich:

- zastosowanie opraw oświetleniowych nieemitujących światła w górną półprzestrzeń (czyli z zachowaniem parametru ULR – Upward Light Ratio o wartości jak najbliższej zeru);
- montaż oprawy oświetleniowej pod jak najniższym kątem;
- zastosowanie opraw oświetleniowych wyposażonych w źródła światła o cieplej barwie (czyli o jak najniższej wartości parametru CCT – Correlated Color Temperature, nie przekraczającej 3000 Kelwinów);
- zastosowanie opraw oświetleniowych wyposażonych w reduktory mocy (ściemniacze) lub czujniki ruchu.⁶

Jak już nadmieniałem, polskie prawo na dzień dzisiejszy nie przewiduje kompleksowej regulacji określającej dopuszczalne natężenie oświetlenia zewnętrznego, jak i rodzaju tego oświetlenia, jego spozycjonowania, kąta nachylenia opraw oświetleniowych oraz barwy – również w zakresie stosowania oświetlenia LED-owego.

W korespondencji z organami państwa właściwymi do ochrony środowiska i ochrony zdrowia poruszona została między innymi kwestia tego rodzaju oświetlenia i jego potencjalnej szkodliwości dla zdrowia człowieka.

W odpowiedzi z 15 marca 2023 r. (znak HŚ.NZ.52.5.2023), na moje wystąpienie z 6 lutego 2023 r. (znak: V.7203.30.2020.MŻ/JL), w odniesieniu do zawartego w wystąpieniu pytania, cyt.: „Czy Inspekcja prowadziła lub zlecała badania nad szkodliwością światła emitowanego z wykorzystaniem technologii LED?” Główny Inspektor Sanitarny (dalej: „GIS”) poinformował o prowadzeniu w 2021 r. przez jednostki terenowe Państwowej Inspekcji Sanitarnej działań promocyjno-edukacyjnych w placówkach nauczania w ramach których, „[z]wracano m.in. uwagę na zagadnienie negatywnego oddziaływania światła sztucznego emitowanego przez ekrany smartfonów i tabletów, w tym emisji światła niebieskiego przez diody LED, na jakość i efektywność snu oraz wypoczynku.”. Ponieważ do właściwości Inspekcji Sanitarnej nie należy kontrola i ocena wpływu infrastruktury zewnętrznej (oświetlenia zewnętrznego)

---

⁶ Zanieczyszczenie światłem. Identyfikacja i Przeciwdziałanie. Poradnik multidyscyplinarny, Light Pollution Think Tank, Stowarzyszenie Polaris-OPP, 2022

na zdrowie obywateli, GIS ze zrozumiałych względów nie odniósł się do zagadnienia potencjalnej szkodliwości oświetlenia diodami LED w przestrzeni publicznej.

W odpowiedzi GIS poinformowano jednak ponadto, że, „[n]a potrzeby niniejszej sprawy Główny Inspektor Sanitarny zwrócił się do Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH – Państwowego Instytutu Badawczego oraz Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi z prośbą o opinię w aspekcie potencjalnych zagrożeń dla zdrowia i życia ludzi narażonych na emisję światłem opartym na technologii LED zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w pomieszczeniach zamkniętych. W odpowiedzi Główny Inspektor Sanitarny uzyskał opinię Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi z dnia 23 lutego 2023 r., ABIUDYR/ 062/147/2023, w której wskazano, że **stosowanie oświetlenia w technologii LED może generować potencjalne skutki zdrowotne, ponieważ związane jest z ekspozycją na emitowane promieniowanie - diody LED mogą stanowić potencjalne zagrożenie dla zdrowia, poprzez niewłaściwy skład widmowy i emisję światła o zwiększonym udziale krótkiej długości fali, czyli z zakresu niebieskiego i o wysokiej energii względnej** (w porównaniu ze światłem niebieskim z zakresu widma promieniowania słonecznego), a także promieniowania UV”

W zakresie oświetlenia zewnętrznego opracowana została norma PN-EN 12464-2:2014-05, określająca maksymalnie dopuszczalne parametry światła przeszkadzającego (czyli np. LED-owego) pochodzącego od zainstalowanych zewnętrznych urządzeń oświetleniowych. Norma ta nie należy jednak do źródeł powszechnie obowiązującego prawa, jej stosowanie jest fakultatywne, zatem ze zrozumiałych względów nie stanowi ona ochrony przed szkodliwością tego rodzaju oświetlenia.

*

Dnia 24 sierpnia 2023 r. Ministerstwo Rozwoju i Technologii ogłosiło start Programu „Rozświetlamy Polskę”⁷. Jak poinformowano na stronie internetowej: „Program dotyczy modernizacji infrastruktury oświetlenia dróg na terenie całego kraju – wymiany istniejących opraw. **Skutecznym rozwiązaniem jest wybór wysoce energooszczędnego oświetlenia LED, zsynchronizowanego z innowacyjnymi systemami zarządzania.**” Jak stwierdził urzędujący wówczas wiceminister rozwoju i technologii, Pan Grzegorz Piechowiak.: „Oświetlenie typu LED charakteryzuje się długą żywotnością i niskim zużyciem energii. Zmiana opraw pomoże samorządom wygenerować oszczędności, które będzie można przeznaczyć na realizację innych

---

⁷ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/startuje-program-rozswietlamy-polske>

projektów. Dzięki poprawie jakości oświetlenia na drogach, zwiększy się także bezpieczeństwo i komfort mieszkańców. Nie bez znaczenia są także kwestie związane z ochroną środowiska”.

W związku z powyższym, mając na uwadze zaawansowanie wiedzy w zakresie potencjalnej szkodliwości oświetlenia LED-owego dla środowiska i zdrowia człowieka jak i dostępności opracowań specjalistycznych na ten temat, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o zbadanie, czy w ramach weryfikacji wniosków o dofinansowanie z Programu brano pod uwagę rodzaj opraw (lamp), moc świetlówek i konstrukcję urządzeń oświetleniowych, jakie zamierzają montować beneficjenci bądź też, czy beneficjenci byli zobowiązani do zastosowania w swoich projektach rozwiązań zapobiegających rozpraszaniu oświetlenia LED-owego poza odcinki dróg. Jeżeli zaś kwestie te zostały pominięte w procedurze rozpatrywania wniosków, proszę o informację, czy Pan Minister przewiduje monitoring Programu pod kątem bezpieczeństwa zastosowanych przez beneficjentów rozwiązań oświetleniowych.

Niezależnie od tego, będę także zobowiązany za wskazanie, czy w planach legislacyjnych Ministerstwa mieści się podjęcie prac nad regulacją mającą na celu ograniczenie zjawiska zanieczyszczenia świetlnego, a w tym – zabezpieczenie obywateli przed potencjalną szkodliwością oświetlenia LED-owego.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Załączniki:

1. Pismo do Kierownik Zakładu Bezpieczeństwa Zdrowotnego Środowiska Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny Państwowego Zakładu Higieny z 14 lipca 2021 r. znak V.7203.30.2020.MŻ/ŁK
2. Odpowiedź Kierownik Zakładu Bezpieczeństwa Zdrowotnego Środowiska Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH-PIB z 25 października 2022r. znak B-BK-547-37/21

3. Pismo do Minister Klimatu i Środowiska z 19 października 2022r. znak V.7203.30.2020.MŻ/JL
4. Odpowiedź Minister Klimatu i Środowiska z 30 czerwca 2023 r. znak DOP-WOPPN.055.23.2023.DW 2496032.10281055.8339314
5. Pismo do Ministra Zdrowia z 6 lutego 2023 r. znak V.7203.30.2020.MŻ/JL
6. Odpowiedź Ministra Zdrowia z 23 marca 2023 znak ZPŚ.612.57.2023.WG(2)
7. Pismo do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska 14 lipca 2021 r. znak V.7203.30.2020.MŻ/ŁK
8. Pismo do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z 24 października 2022 r. znak V.7203.30.2020.MŻ
9. Odpowiedź Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z 3 maja 2021 r. DP/4130/01-05/748/2021/jh
10. Odpowiedź Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z 5 grudnia 2022 r znak DP-ZSW.051.218.2022
11. Pismo do Głównego Inspektora Sanitarnego z 6 lutego 2023 r. znak V.7203.30.2020.MŻ/JL
12. Odpowiedź Głównego Inspektora Sanitarnego z 15 marca 2023 r HŚ.NZ.52.5.2023